

MELIKA SALIHBEG BOSNAWI

S A R Â B

Noć je. Godina 1236. Grad Halab u Siriji. Površinom cijelog gledališnog prostora rasprostire se, videom¹ projiciran, atrij "Rajske medrese", od koje je, tako, vidljiva samo njezina sjenovita iluzija, u koju je uvučena i publika. Nju će, od same pozornice, koja se čini kao da je smještena u dnu atrija, odvajati bijeli zastor, iza kojeg će se dešavati "teatar sjena". Razapet između lutki/glumaca² i publike, on će učiniti jasnom granicu između fizičkog, tjelesnog, svijeta gledališta, i svijeta imaginacije. Jako svjetlo, usmjereno na nj, oživljavat će lutke/likove, i biti igranom metaforom zoreće, iluminirajuće, to jest, kreativne, moći Boga.

Rubovima redova publike, ispod videom-projiciranih stubova atrija "Rajskog učilišta", kreće se, dostojanstvenim korakom, još uvijek gracična žena 50-ih godina, odjevena u kraljevsku, no ipak skromnu, odjeću, koja zadovoljava islamska načela odijevanja. To je Dayfa Hâtûn³, udova Mâlika Az-Zâhira, aktualni regent i graditeljka Medrese, koja, približavajući se pozornici sa bijelim zastorom, izgovara, u ulozu Muqaddima/Uvodničara, dva prologa.

DAYFA HÂTÛN, Prolog 1:

Neka je slava Bogu, Koji je bez lika i sjene,
i Koji je Stvoritelj likova i sjena!
Neka je pohvala Autoru Knjige-Univerzuma,
koja objedinjuje sve druge Božanske Knjige!
Neka je hvála Pošiljatelju posljednjeg Vjerovjesnika,
i posljednjeg Poslanika,
Savršenog čovjeka,
u kojem su objedinjeni svi ranije Poslani,
i neka je Njegov blagoslov na nj,
i na njegov čisti rod!

Uzimajući u ruke saz, i udarajući u nj, Dayfa jasno odvađa Prvi od Drugog prologa⁴:

---

¹ Slična video-scenografija može biti izborom i u drugom činu, umjesto bilo kakvih drugih scenskih rekvizita.

² Lutke, koje su inače korištene u klasičnom "Teatru sjena", mogu biti zamijenjene stvarnim glumcima, na takav način da glumac, koji u drugom činu, naslovljenom "Grimizni um", igra Suhwardia, u Igrokazu uvijek predstavlja Misao, a da glumac koji igra Mâlika Az-Zâhira oličava Vlast. U slučaju ženskog lika-Filozofa, odnosno Hypatie od Alexandrie, njega može igrati sama Dayfah, bilo da istovremeno izgovara tekst Pripovjedača, bilo da ga ima prethodno snimljenog, i, u toku igranja ove uloge, reproduciranog iz offa. Klasičnu borbu i sveopći sukob lutki može zamijeniti stvarna tjelesna borba rečenih glumaca, čime suvremeni "fizički teatar" nalazi svoj puni izraz. Dakako, upotreba lutki u prvoj varijanti ostaje jednako, i tradicionalno, i suvremeno, legitimna.

³ خاتون - *Khâtûn (Khatoon)*, turski *Hatun*, plemićki naslov alternaza muški "khan", korišten mnogi u turskom i mongolskom carstvu. Ekvivalent za "kraljica" ili "carica".

⁴ Mjesto i uloga (dva) prologa u muslimanskoj "imaginaciji od sjene" inspirirat će Shakespearea da i sam svoje drame započinje prolozima Pripovjedača.

DAYFA HÂTÛN, Prolog 2:

Neka je slava Krojaču svakog lika,
Onom Koji u naše tijelo stavlja štap,
s pomoću kojeg se pokreću naši udovi,
Proizvoditelju svakog zvuka i glazbe,
pokreta i plesa,
Autoru svih pripovijesti,
i Najistinitijem Pripovjedaču!
I neka Mu je hvála na mogućnosti koju mi je pružio,
da ovu samotnu noć ispunim igrokazom,
kojeg sam nazvala "Sarâb",
Fatamorgana,
u Madrasatu`l-Firdaws,
"Rajskoj školi",
koju dadoh sagraditi:

- U znak sjećanja na našeg učitelja i odgajatelja,
Šihâbu`d-Dîna Bin Yahye Suhrawardia,
velikog teozofa i gnostika,
žrtve intriga onih kojima su data
"srca al' njima ne razumijevaju,
oči al' njima ne percipiraju,
uši al' njima ne slušaju"⁵,
kojima je poslana Knjiga upute,
ali je "ne drže osim za papir i pismo",
te zato i nisu doli puke papirnate utvare,
prividni ljudi u teatru prividâ od slovâ,
kojima zamjenjuju zbiljski život
Božanskih znakova,
koji su i znak i označeno;
ujedamput!

- U spomen na Učitelja,
koji je poučio i odgojio moga muža,
čestitog Salâhu`d-dînova sina,
princa Mâlika Az-Zâhira,
da bude sljedbenikom njegove
"Mudrosti prosvjetljenja",
pravednim i nesebičnim vladarem,
u stalnom sjećanju na Boga,
i bespoštednom zaboravu svoga ega.

- No prije svega, dadoh sagraditi ovu
Rajsku medresu,
s Imenom i u vječnu slavu Onog,

---

⁵ Qur`ân, 7:179.

Koji je Svemilostan svemu,
pa i ovom siromašnom halabskom kvartu,
u kojem me pomogao podići,
sve na jednom mjestu:
školu - za učenje istinskih znanosti,
bogomolju - za obožavanje samo Jednoga,
zâviju⁶ - za 'ârife i sûfie,
i waqf⁷ - za siromašne,
a na dobrobit svim ljudima svijeta!

- I moja zahvalnost svima onima,
koji su došli vidjeti ovu "Sarâb",
teatarsku fatamorganu likova
historije i povijesti,
kao preludij jednoj istinskoj drami o
"božanskom mudracu",
Grimiznom umu svoga doba,
Abu'l-Futûhu⁸, iz Suhrawarda,
imaginarni uvod u jednu, tužnu,
al' veličanstvenu, priču o tom
kako se Miso otima iz uzda Vlasti,
i lažnih zbîlja,
e da bi se, vlastitom žrtvom oslobodjena,
utekla u Nevidljivo, Onostrano,
Božansko, Kraljevstvo,
Svjetla svjetala,
Nûru`l-anwâr⁹.
U kom. . .

Dayfa se, potom, lagano udarajući u saz, i krećući se poluplesnim, no krajnje dostojanstvenim, korakom, približava bijelom platnu, ispred kojeg zastaje, uzima iz jedne kutije lutke¹⁰, dotjeruje ih, natiče ih na štap, te ih potom opet vraća u kutiju, izgovarajući:

Nisi, Bože, dao, noću, usamljenijeg
ljudskog stvora, od vladara.
Nepravedni posvunoć bježeć od sjenâ svojih žrtava,
pravedni od straha i kajanja, da li je, i ako je,
nečiju žrtvu prinio na oltar svoga Ja.
Nema veće bare od ega,
ni veće intrige od gluposti,

---

⁶ Isto što i naša tekija: mjesto okupljanja za muslimanske gnostike i mistike, odnosno 'ârife i sûfie.

⁷ Ar. waqf, legat.

⁸ Ar. Abû'l-Futûh, Otac pobjedâ / otvaranjâ / otkrovenjâ. To je, u stvari, Suhrawardiev nadimak (ar. kunya), po (budućem, mogućem) sinu, u skladu sa islamskom tradicijom, mada se on sam, proganjan, nikada nije stigao niti oženiti, niti dobiti dijete.

⁹ Ar. Nûr (pl. anwâr), svjetlo, svjetlost.

¹⁰ Ili pomaže glumcima izaći iz nje, pokazujući gestama na kičmenu vertikalnu i osnovanost njihove konstitucije, odluči li se režija za igranje sa živim likovima.

ni gore vlasti od sebičnosti,
ni pogubnije misli od. . .

. . . ali avaj!
svaka je istinska misao,
svaki je Purpurni um,
čuvajući granicu između
Svjetla spoznaje i Tame neznanja,
poguban za nemisleću,
uzurpatorsku,
vlast.

U njenoj dubokoj sjeni, koju pravi
umećuć se tamo gdje je Božje Jastvo
jedina zbiljska osovina Svijeta,
svoju su sudbinu mučenikâ,
tijekom historije,
našli toliki veliki mislioci.

. . . . .

*(Slijede likovi/sudbine: Sokrat, Platon, Aristotel, Hypatia od Aleksandrije, . . . ,
Hallaadž, Šihaabudiin Suhrawardi. . .)*

. . . . .

Nakon što obidje jednom cijeli kazališni prostor-atrij Rajske medrese, završivši tako čitanje videom-projiciranog neprekidnog friza, Dayfa Hâtûn je ponovno na pozornici, s koje, nakon glazbenog krešenda, izgovara kraj drugog prologa, dodajući mu novi tekst:

I moja zahvalnost onima, koji su došli
vidjeti ovaj igrokaz "Sarâb",
teatarsku fatamorganu likova
historije i povijesti,
kao preludij jednoj istinskoj drami o. . .

Od ovog časa čitav prostor gledališta i scene sasma lagano počinje obavijati grimizna svjetlost, dok Dayfa nastavlja izgovarati do kraja tekst koji slijedi:

. . . božanskom mudracu iz Suhrawarda,
Šihâbu`d-dînu, "Pogubljenom",
grimiznom umu svoga doba,
Šejhu-Illuminacije,
koji je, nakon dugih stoljećâ zaborava,
oživio vjeru u Jednog,
i kušanje Tajne Jedinstva
Njegovoga Bîtka.
Plativši za to,
baš ko i onî o kojima su upravo

pripovijedale naše
imaginacije od sjena,
vlastitom žrtvom.

Umirući s imenom
Svjetla nad svjetlima,
u Čijem je Onostranom Kraljevstvu,
on, ko i svaki istinski znalac,
vidio svoju smrt tek kao,
blještavu, kolijevku života,
bešiku svoje vječnosti,
najsvetije medju svetim mjestima. . .
Stoga dodjite opet!

Glas joj se postepeno stišava, a jača zvuk njezina glazbala, u čijem krešendu i ona ekstatično završava svoje pozivanje:

Al' neka dodje samo onaj,
koji uistinu žudi za znanjem,
novak, koji je spreman krenuti na put
bez ikakve popudbine,
strasnik, koji je voljan čuti,
i odazvat mu se,
Božanski poziv¹¹:

"Isprazni jednu kuću za Me,
Ja Sam s onima slomljenoga srca!".

Sa Bezmjesnima, i sa Bezvremenim,
s onima, čija su srca i umovi slobodni
od svakog drugog jastva i volje
- osim Božjih.

S putnicima kroz blistave sfere,
koje ih uvode u, Onostrano, Kraljevstvo
Svjetla svjetala, Nûru`l-anwâr.

S onima, za koje samo razboriti znaju,
da se upravo na njih odnose svete riječi,
iz besjede na gori¹²:

"Blaženi siromašni u Duhu,
njihovo je Carstvo nebesko!".

---

¹¹ Ar. ḥadîṭ-i-qudsî, "sveto izvješće", ime za Božanski govor u 1. licu, kroz Poslanika Muḥammada, no koji nije ušao u tekst Qur`âna.

¹² Vidjeti: Novi zavjet, Evandjelje po Mateju, glava 5.

Dayfa Hâtûn će potom strasno zaplesati samâ`, nestajući u porpuru svitanja. Iz istog će grimiznog svjetla i publika izaći na predah, između ovog, i drugog čina, praćena zvukom Dayfina glazbala, dok ovaj sasma ne zamre.

Odlomci iz djela: CITADELLA SVJETLA

Prvi dio: SARAAB